

УДК 378.016:81'243

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ «ІНОЗЕМНА МОВА» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віра Чорна,

*КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЗОР*

Стаття присвячена проблемі формування учнівського інтересу до предмету «Іноземна мова» в умовах воєнного стану. З'ясовано причини зниження інтересу учнів закладів освіти до вивчення іноземної мови. Досліджено шляхи розвитку в учнів інтересу до навчального предмету «Іноземна мова», серед яких найважливішими є: усвідомлення мети вивчення іноземної мови; роз'яснювальна робота; зміст навчального матеріалу, який учитель повинен зробити привабливим і цікавим; організація навчально-пізнавальної діяльності на уроці. Підкреслено роль особистості вчителя та його особистий інтерес до навчання дітей.

Ключові слова: іноземна мова, мотиви навчання, інтерес до навчання, особистість учителя, зміст навчального матеріалу, засоби розвитку інтересу, дистанційне навчання, онлайн-уроки.

Постановка проблеми. Сьогодні важко переоцінити значення знання іноземної мови в житті кожної людини. В умовах глобалізації суспільного життя вивчення іноземної мови покликано формувати особистість, яка бажає брати участь у міжкультурній комунікації. Учнів необхідно озброїти не тільки знаннями мови, але й соціокультурними особливостями країни, мова якої вивчається. Вивчення мови і культури забезпечує не тільки ефективне досягнення практичних, загальноосвітніх і розвивальних цілей, але і містить значні можливості для виклику нових мотивів навчання. Проблема формування інтересу до навчання іноземної мови зумовлена завданням підготовки освічених, мобільних, ініціативних людей, здатних до співпраці. Вирішення цього завдання вимагає використання нових підходів до освітнього процесу, особливо в умовах дистанційного навчання.

Освітній процес в закладах освіти України протягом останніх років (2020–2022) проводився більшою мірою онлайн через оголошений карантин, викликаний епідемією COVID-19, а 2022 рік докорінно змінив життя українців 24 лютого, коли Російська Федерація розпочала масштабне вторгнення до України.

Тому формування інтересу учнів до вивчення предмету «Іноземна мова» – виклик сьогодення, який потребує від учителів іноземної мови максимальної перебудови й активізації своїх професійних якостей. В інтернеті присутні інформативні матеріали стосовно організації навчання в умовах пандемії COVID-19, воєнного стану в закладах освіти, але на жаль, вони мають переважно теоретичний характер, аніж практичний.

Згідно з дослідженнями НАПН України, дистанційне навчання має негативний вплив на дитину [1, с. 45], але стосовно впливу дистанційного

освітнього процесу на вчителя, який надає освітні послуги і залишається один на моніторі ноутбука (комп'ютера) перед закритими вебкамерами і мікрофонами здобувачів освіти, які в цей час спілкуються в чаті, грають в ігри, займаються іншими справами, але не іноземною мовою. І при цьому губиться низка «учитель-учень», «учень-учень», коли від учителя учень збагачується знаннями й духовністю. Адже саме в дисципліні «Іноземна мова» закладено величезний потенціал для пізнання великих ідей і світових культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці загальнопедагогічні аспекти проблеми інтересу до навчання досліджували В. Онищук, П. Підкасистий, Н. Холодна, Г. Щукіна. Педагоги розглядають інтерес як один із головних мотивів навчання, який забезпечує правильний, повноцінний, всебічний розвиток особистості учня і впливає на подальший вибір професії. Проблемі формування та розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови присвячено праці Л. Василенко, С. Деркач, Г. Маркової, І. Зимньої, А. Кушнір, Г. Китайгородської, Л. Макаренко, О. Фадєєвої, Н. Холодної та ін. Вони виявили й систематизували основні закономірності, принципи, методи розвитку інтересу в процесі вивчення іноземної мови.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі вивчення літературних джерел і практичного досвіду узагальнити й систематизувати шляхи розвитку в учнів інтересу до вивчення іноземної мови в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Важливою закономірністю процесу навчання є той факт, що повноцінна пізнавальна діяльність здобувачів освіти можлива лише тоді, коли учні виявляють інтерес до предмету, до процесу і результату учіння, і чим вищий цей інтерес, тим успішнішим і результативнішим є процес навчання. Інтерес до вивчення предмету «Іноземна мова» пов'язаний з прагненнями, бажаннями, привабливістю самого предмету для учня (чи подобається предмет, сам процес його вивчення). Тому вчитель повинен зробити все можливе для того, щоб викликати в учнів інтерес до свого предмету і до навчання взагалі. Більшість учнів позитивно ставляться до предмету «Іноземна мова». Серед привабливих сторін предмету вони називають: «подобається мова, цікаво її вчити», «подобається вчитель, у нього хороша вимова, він цікаво викладає», «сучасній людині треба знати іноземну мову». В одних учнів позитивні почуття викликає сама іноземна мова, в інших – усвідомлення необхідності володіти нею, у третіх – учитель, його знання.

Причинами негативного ставлення учнів до предмету «Іноземна мова» можуть бути: неправильне ставлення до навчання, труднощі засвоєння навчального матеріалу, небажання і невміння працювати, відсутність пізнавальних інтересів. У результаті в них визріває переконання, що їм не потрібна іноземна мова. Набуваючи з роками педагогічного досвіду, вчитель знаходить для себе найбільш зручні методи і прийоми навчання.

Сьогодні дистанційне навчання в Україні – одна з усталених форм, яка здатна задовольняти потреби найширшого кола споживачів освітніх послуг, що швидко розвивається і є перспективною формою загальної середньої

освіти для нашої держави. В процесі викладання іноземної мови особливо важливе значення має навчально-методичне забезпечення, де виникає ряд проблем щодо розробки електронних освітніх ресурсів: відсутність єдиних вимог до розробки онлайн-уроків; низьке матеріально-технічне забезпечення. Для ефективного оволодіння іноземною мовою важливо враховувати та реалізувати комплексний підхід до організації навчального матеріалу та послідовність його опрацювання дистанційно – можливість надання учням цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації вчителів, онлайн-відеолекції, віртуальні тренажери та інші технології для забезпечення успішного процесу навчання.

Освітні ресурси з предмету «Іноземна мова» повинні відповідати таким вимогам: відповідність програмі з іноземної мови; методичні рекомендації щодо проведення онлайн-уроків у професійній діяльності вчителя. Технологія розробки методики викладання іноземних мов складається з послідовних етапів: підготовки, створення, програмування, перевірки та редагування матеріалів. Підготовчий етап є основою всього онлайн-навчання, що надає інформацію щодо цілей, навчальних завдань, має рекомендації стосовно здійснення самостійної роботи. Для виконання дидактичних вимог і правильної організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі дистанційного навчання активно використовують досвідчені вчителі інформаційно-рецептивний метод, що передбачає сприймання навчального матеріалу і його засвоєння, та репродуктивний (відтворення вивченої інформації) метод навчання, а також метод теоретично-практичного вивчення іноземної мови, який базується на виконанні тренувальних вправ [2, с. 18].

Перелічені вище методи реалізуються через застосування різноманітних прийомів, кожен з яких передбачає певну дію, спрямовану на досягнення мети. Так, наприклад, для дистанційного вивчення іноземної мови можна застосовувати такі прийоми семантизації чи перевірки рівня розуміння матеріалу, як: демонстрація, ілюстрація, пояснення, бесіда, розповідь, повторення, виконання практичних (творчих) завдань. Під час створення онлайн-програми певного класу, необхідно спиратися на принципи навчання й організації дистанційної освіти. Доцільно виходити із принципу наступності змісту роботи учнів початкової ланки – основної середньої – старшої ланки в дистанційному курсі з тематикою практичних занять у класах. Слід визначити структуру календарного планування, впорядкувавши систему вправ, визначити форми зворотного зв'язку та контролю.

Дуже важливо брати до уваги ступінь розуміння матеріалу учнями та труднощі, які можуть виникати у процесі його подання, і на основі цього пропонувати завдання, що відповідатимуть рівню знань певного класу; враховувати особливості застосування лексичних та граматичних вправ на конкретних етапах навчання. Наприклад, на початковому етапі варто використовувати різні види лексичних ігор, зображальну та предметну наочність для

засвоєння семантики нових слів. На середньому етапі зростає роль завдань комунікативного характеру, які спрямовані на подолання труднощів у вивченні форми і значення слів, формування навичок їхнього вживання у мовленні. На старшому етапі збільшують кількість вправ для розвитку комунікативної компетенції учнів майбутніх випускників на базі запропонованого лексичного матеріалу, тестових завдань для навчання та контролю особливостей їхнього використання у говорінні та письмі. Аналіз онлайн-навчання з вивчення іноземної мови свідчить про такі переваги дистанційної освіти, як можливість реалізувати індивідуалізований підхід до навчання, поєднання навчально-пізнавальної діяльності із комунікативною, здатність забезпечувати зорове та слухове сприймання інформації, здійснення об'єктивного контролю рівня сформованості мовної та мовленнєвої компетенції учнів тощо [3, с. 63].

Дуже важливо зосередити роботу навколо чотирьох видів мовленнєвої діяльності: слухання й говоріння, читання та письма. Це стосується і класів, де здійснюється навчання за Державним стандартом базової середньої освіти, так званих пілотних класів, які навчаються за Державним стандартом базової середньої освіти 2020 року.

Орієнтування на види мовленнєвої діяльності, а не на конкретні теми чи твори сприяє підтримці навчальної ініціативності, самостійності та відповідальності учнів, що є основою вміння вчитися. Добираючи навчальні завдання, учителю бажано уникати одноманітності, репродуктивності, натомість збільшивши кількість завдань творчого спрямування, щоб сприяти вивільненню позитивних емоцій, підтримці віри дітей у власні сили й можливості.

Українські учні намагаються йти в ногу з часом. Кількість здобувачів освіти, які вважають вивчення іноземної мови зайвим і непотрібним, згідно з останніми дослідженнями, є надзвичайно низьким наближаючись до нуля, у той час як більше половини опитаних учнів надають особливого значення вивченню іноземних мов та вказують на недостатню кількість годин, відведених на вивчення другої іноземної мови в закладах освіти.

Дуже важливо правильно організувати свій робочий день, оптимально планувати своє навчання та дозвілля. Прикладом неймовірної жаги до знань можуть слугувати для сучасних молодих людей життєві історії видатних людей, таких як: Олександр Довженко, Олесь Гончар, Василь Сухомлинський, Марія Грінченко, з життєвими шляхами яких молоді люди знайомляться ще в шкільні роки. Звичайно, не всі учні володіють такими вольовими якостями і багато з них змушені долати свою ліню, яка є суто психологічним явищем, і не всім це вдається, але бажання і наполегливість здатні творити чудеса. Що стосується вивчення іноземних мов, то спостерігається все ж таки позитивна тенденція. Україна – на порозі входження в Європейський Союз, що розширить можливості для отримання знань з іноземної мови за межами України, їхнього поглиблення та вдосконалення. Сьогодні українські учні мають можливість пройти відбір та долучитися до навчання у вузах Польщі,

Німеччини та Франції. Можливість подорожувати країнами світу ставить нашу молодь перед необхідністю володіння іноземними мовами. Для здобувачів освіти є можливість за допомогою інтернету проглядати фільми іноземними мовами, слухати тексти пісень, знаходити необхідну літературу, брати участь у різноманітних онлайн-програмах з вивчення іноземних мов.

Запорізькі заклади освіти мають гарний досвід у викладанні іноземної мови (Запорізькі гімназії № 2, 6, 8, 11, 45, 46, 47, 107 та ін.). Кваліфікований учитель, який добре володіє іноземною мовою, знає психологію учня і здатен корегувати негативні риси особистості, вміє скерувати його мотивацію, цікаво подати матеріал, донести необхідні знання, пробудити в молодій людині прагнення до вивчення предмету «Іноземна мова».

У дистанційному навчанні єдиним критерієм успішності учня є результат оцінювання вчителем. Іноді це просто кількість набраних в тесті балів. Але дитині важлива й більш розгорнута характеристика його відповіді. Ось тут дистанційне навчання має значні переваги перед звичайною школою, де вчитель і учень обмежені часом уроку і вчитель просто не встигає дати якісну оцінку зусиль учня. В онлайн-школі це можливо. Ні вчитель, ні учень не обмежені в часі. Важливу роль набуває діалог між учителем й учнем. Як письмове, так і усне онлайн-спілкування. Потрібно, щоб учень отримував якісний зворотний зв'язок. Це додатково стимулює його.

Освітній процес за допомогою формульованого оцінювання уможливорює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей, корегування навчального процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту [4, с. 28]. Робота в групах дає можливість вчителю створити для дитини ситуацію успіху поруч з учнями класу. Віртуальний учень може показати себе однокласникам, посперечатися з ними, побачити і почути їхню думку про свої досягнення в живому спілкуванні. Порівняння і змагання – це одна з традиційних форм підвищення інтересу до навчання. Найстійкіший ефект має внутрішня мотивація, усвідомлене й радісне прагнення до знань як до джерела нескінченного розвитку, самореалізації, пошуку і досягнення супутнього успіху.

Список використаних джерел:

1. Лисенко О. П., Кавацюк Н. С. Соціально-психологічна адаптація учнів до навчання та її корекція методом фокусованої терапії. Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2009. Том 97. С. 66–70.
2. Рябчун Ю. 56% українців вважають, що дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей – НАПН. Суспільні новини. 28 жовтня 2021. URL : <https://suspilne.media/175740-56-ukrainsiv-vvazaut-sodistancijne-navcanna-rujnue-psihiku-i-socialni-navicki-ditej-napn/>
3. Редьков В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи. — К., 2007. — 133 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання. К., 2008. — 261 с.